

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ПЕРЕХОДУ ВІД АНТИЧНОГО ДО СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СВІТОБАЧЕННЯ

*О. Д. Кусков, студент,
Національний університет цивільного захисту України
Л. І. Юрченко, доктор філософських наук, професор,
Національний університет цивільного захисту України*

Основною причиною радикальних змін, що відбулися у світогляді під час переходу від античності до європейського Середньовіччя, було руйнування античного полісу (основної форми державного та громадського життя) як реального ґрунту всієї античної цивілізації, а разом із ним — руйнування і всього укладу життя.

Римська імперія ввела до свого складу величезну територію з різноманітними етносами, культурами, віруваннями, підпорядкувавши все єдиному центрові. Величезна державна машина імперії, яка майже весь час перебувала у воєнному стані, перемішувала та перемелювала і людей, і культури, і релігії, зробивши врешті-решт окрему людину безпорадною та беззахисною. Ні влада, ні заможність, ні високі посади не були надійною основою для людського життя.

Зневірившись у всьому матеріальному, люди звертали свої погляди та надії до духовного. Тут дуже корисним було відкриття античною філософією автономії людського духу, оскільки воно допомагало людині знайти в самій собі опору задля протистояння життєвим негараздам. Проте філософія була не дуже доступною для широкого людського загалу, тому у Римській імперії були поширені містицизм, культу різних богів, величезна кількість яких, до речі, більше заплугувала людей, ніж їм допомагала. Поява християнства добре вписувалась у загальний духовний настрій епохи, а тому воно досить швидко поширилося в імперії. Бо саме християнство не просто визнало автономію людського духу, а дала їй своє пояснення: у людській душі є частка божественного, тобто абсолютного духу. А могутність останнього була наочно продемонстрована Ісусом Христом, який саме тому, що ніс у собі цей дух, пройшов крізь смерть та здолав її.

Отже вся епоха Середньовіччя жила в умовах домінування християнської релігії в усіх сферах суспільного життя. Поява та утвердження християнства в Європі призвели до радикальної духовної революції у розвитку європейської цивілізації. Це можна побачити досить виразно через порівняння античного та середньовічного світоглядів за їхніми основними характеристиками.

Для античного світогляду характерно:

- політеїзм (багатобожжя);
- боги є частиною природи, або уособленням природних стихій;
- вихідні якості богів – сила, могутність;
- боги впорядковують та оздоблюють світ.

Для середньовічного світогляду характерно:

- монотеїзм (єдинобожжя);
- бог є духовною сутністю, яка перебуває за межами світу;
- вихідна якість Бога – любов до людини;
- Бог творить світі із нічого [1].

Як бачимо, основні світоглядні орієнтири під час переходу від Античності до Середньовіччя змінюються на протилежні. Людина Середньовіччя зосереджується на внутрішньому, духовному. Спасіння душі для неї має не лише індивідуальний сенс: рятуючи себе, людина:

- по-перше, збільшує світовий потенціал добра та світла,
- по-друге, сприяє поверненню світу до того стану, в якому він перебував до гріхопадіння.

Людське життя набуває цільового спрямування, а історія – часового виміру, оскільки все людство напружено очікує другого пришествя Христа. Бог створює світ із нічого, і тому останній весь час перебуває на межі буття і небуття. Світ існує лише тому, що Бог тримає його у своїй "десниці" [2].

Створений світ не впливає на Бога, оскільки Бог – це духовна сутність, абсолют усіх абсолютів, сукупність усіх можливих досконалостей. З цієї причини Бог постає для людини неосяжним і принципово позарозумовим (задум Божий невідомий); Бог лише із власного милосердя та любові може відкрити себе людині, і це відбулося, коли Він послав на Землю свого сина — Ісуса Христа.

З іншого боку, кожна людина несе в собі "іскру Божу", тому шлях до Бога лежить через духовне амосаглиблення та самозосередження і, врешті-решт, через самовдосконалення.

Відповідно розуміння природи, моралі, людських життєвих обов'язків визначали винятково релігійні догмати, вихідні незмінні положення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. — К.: Каравел, 2002. — 544 с.
2. Чанышев А. Н. История философии Древнего мира. — Академический проект, 2019. — 608 с.

